

(навчання, виховання, підвищення кваліфікації) фахівців і керівних працівників, равнопріменімої і у виробничих умовах, та у вищих навчальних закладах. Перевага ОДІ у порівнянні з іншими формами підготовки полягає в тому, що вона ставить індивідів у реальні умови комунікативної та розумової взаємодії з колективом при необхідності здійснити робочий процес, але разом з тим, як усяка гра, робить порівняно легко переборними установчі структури і норми професійно предметної роботи і таким чином створює для індивідів сприятливі умови для самодіяльності, самоорганізації і розвитку. Разом з тим ОДІ забезпечує органічне вирощування в умовах колективної роботи форм і методів прикладного психологічного дослідження та проектування [4].

Ігровим колективом під керівництвом Г.П. Щедровицького було проведено 5 організаційно-діяльнісних ігор (ОДІ) у системі освіти: “Навчально-виховний процес у ВНЗ”, “Шляхи й методи удосконалення виробничої практики студентів ВНЗ”, “Програмування й оргпроекткування виробничої практики й практичної підготовки студентів ВНЗ”, “Проблемна й задачна організація ситуацій і систем професійно-виробничої й навчальної мислєдіяльності”, “Нові форми навчання й дослідження: ситуаційний аналіз і аналіз ситуацій”. Ці ОДІ були спрямовані на розробку й дослідження нових форм навчання й виховання у вищому навчальному закладі.

До ОДІ можна віднести: проблемні рольові ігри, проблемно-орієнтовані ділові ігри, апробаційно-пошукові ігри, інноваційні ігри тощо. ОДІ застосовують при вирішенні складних соціально-виробничих завдань, коли потрібне об'єднання зусиль фахівців різних напрямків. Ця гра базується на основі запропонованої гравцям вихідної інформації про стан реальної соціально-економічної системи. Далі йде вироблення, обговорення і прийняття рішень з управління зазначеною системою. У таких іграх частіше вирішуються питання не оперативного управління, а про розробку програми управління. У грі виявляється комплекс проблем з управління соціально-економічною системою і шляхи вирішення цих проблем. В ОДІ зазвичай розглядаються кризові для системи стану, що забезпечують підвищену мотивацію учасників гри і виробленні рішень, що виводять систему з кризи. Для проведення гри доцільно залучати фахівців різних напрямків, що несуть в грі різні функції (група забезпечення, консультанти, керівники груп та інші). Організаційне завдання керівника – координація колективної діяльності учасників гри, їх особистісне і міжгрупове спілкування на всіх етапах вирішення проблеми. В ОДІ принципово не закладається безумовне вирішення проблеми, іноді гра може закінчуватися і негативним результатом. Такий вид ігор можна застосувати і з метою формування професійної майстерності майбутніх фахівців.

Результати ОДІ завжди багатопланові. Це і вирішення проблеми, з приводу котрої проводилась гра (виконання замовлення), і започаткування змін, інновацій у системі освіти, і мотивація учасників освітнього процесу до суб'єкт-суб'єктної взаємодії, їх саморозвиток як суб'єктів власної учбової та професійної діяльності, мислєдіяльності, сформованість їх нових якостей і властивостей; “... гнучкість і пластичність, розуміння чужих позицій і точок зору, критичність відносно власних принципів і догм, об'єктивність в оцінці ситуації й широта поглядів, здібність до багатопланової й проблематизуючої рефлексії” [3], що й визначає ОДІ як ефективний і перспективний напрям у формуванні професійної майстерності майбутніх фахівців в умовах сучасного вищого навчального закладу.

1. Фурман А. Освітні сценарії: сутність, композиція, принципи створення / А. Фурман // Психологія і суспільство. – 2009. – №3. – С. 174-192.

2. Фурман А.В. Освітні сценарії у системі модульно-розвивального навчання [наук. вид.] / А.В. Фурман / Тернопіль: Тернопільський національний економічний ун-т ; НДІ методології та економіки вищої освіти, 2009. – 40 с.

3. Щедровицький Г.П. Организационно-деятельностная игра как новая форма и метод активного обучения и воспитания в вузах и ИПК / Г.П. Щедровицький [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.fondgp.ru/gp/biblio/rus/55>.

4. Щедровицький Г. Організаційно-діялісна гра як нова форма організації та метод розвитку колективної мислєдіяльності / Г. Щедровицький // Психологія і суспільство. – 2006. – №3. – С. 58-69.

5. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: [навч. посіб.] / П.М. Щербань. – К.: Вища шк., 2004. – 207 с.

АКСІОПСИХОЛОГІЧНІ ПАРАМЕТРИ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПСИХОЛОГА В ДОСЛІДНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

БОНДАРЕВ В.А.

Copyright © 2013

Традиційна парадигма організації навчального процесу у ВНЗ базується на ідеї формування професіонала активно мислячим суб'єктом. Розкриваючи перед студентами дисципліну в історичній ретроспективі її методологічної проблематики, надається повне уявлення про стан розвитку науки на сьогоднішній день та не вирішені дотепер проблеми, формується певний рівень наукового мислення, а не готовий алгоритм вирішення проблем. Професійну діяльність майбутнього психолога можна розглядати з точки зору проблеми готовності

до неї. Н. О. Антонова у своєму дослідженні показує, що слово “готовність” включає як мінімум бажання (прагнення) і можливість (здатність) здійснити щось, посилаючись на С. Д. Макисменка і О. М. Пелеха, надає таке визначення: “... готовність до того чи іншого виду діяльності є цілеспрямованим вираженням особистості, що включає її переконання, погляди, відношення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, вміння, установки ...” і далі: “... цілісне психічне утворення, що представляє собою інтеріоризований у свідомості процес професійної діяльності, і виявляється на особистісному рівні (системою професійно важливих якостей і здібностей), на психофізіологічному рівні (в якості особливого психічного стану (налаштованості, мобілізованості, впевненості), що актуалізується у певних умовах) та на ціннісно-смисловому рівні у вигляді установки (специфічного стану свідомості, котрий відображає ціннісно-особистісне ставлення “до себе у професії”, а саме до відповідності між такими складовими, як: біологічні, соціальні й духовні потреби людини; фізичні й психологічні її можливості; вимоги актуальної ситуації професійної діяльності чи професійного розвитку) [1, с. 7]”. На думку авторки, можуть бути виділені три підструктури: психофізіологічна (психофізіологічний стан), яка є проявом активності біологічного Я суб’єкта діяльності; психологічна (система особистісних властивостей: спеціальних здібностей і професійно важливих якостей), що є породженням соціального Я; ціннісно-смилова (установка), що є проявом активності духовного Я (свідомості). Психологічною основою готовності до професійної діяльності вважається професійна зрілість (специфічне особистісне новоутворення, що відображає рівень професійного розвитку людини і виявляється у прагненні й здатності до самовизначення і самореалізації засобами суспільно-корисної діяльності у певній галузі виробництва). Професійна зрілість виявляється як поєднання професійної свідомості та самосвідомості з предметною компетентністю фахівця. З іншого боку, “... спеціалісти, що працюють в сфері наукової (академічної) психології, проводять психологічні дослідження, вирішуючи наступні завдання: пояснення психічних феноменів; виявлення і наукове обґрунтування закономірностей; доказ тих чи інших теоретичних положень; прогнозування певних психологічних фактів. ... Науково-дослідна компетенція являє собою інтегральну якість особистості спеціаліста, яка проявляється в здатності та готовності її до самостійної та успішної наукової діяльності в умовах реальної науково-дослідної ситуації, заснована на професійних знаннях, вміннях і навичках, досвіді, цінностях і схильностях, надбаних в процесі навчання [2, с. 264]”. Структурні елементи науково-дослідної компетенції психолога-дослідника складають систему науково-дослідних субкомпетенцій, центральне місце серед яких посідає так звана експериментаторська субкомпетенція, що виконує інтегруючу функцію.

“Інтегральна суб’єктність – концепт, що відображає картографію суб’єктного буття людини в різних іпостасях її життєздійснення: індивіда (організму) – носія інстинктивної активності, власне суб’єкта – діяча, ініціатора різнопланових діяльностей, особистості – суб’єкта моральної за змістом і сумісної за формою діяльності, індивідуальності – суб’єкта творчої діяльності, універсальності як суб’єкта віри і носія загальнолюдських цінностей, що перебувають на різних рівнях трансцендування (відносний суб’єкт, моносуб’єкт, полісуб’єкт, метасуб’єкт, абсолютний суб’єкт) і різних секторах реалізації суб’єктних інтенцій (пізнання, в т.ч. самопізнання, практично-перетворювальна (трудова) діяльність, спілкування, культуротворчість) [4, с. 159]”.

У зв’язку із принципом інтегральної суб’єктності та методом аксіопсихологічної герменевтики в нашому дослідженні [3], присвяченому проблемам дослідницького діалогу як особливого випадку інтерсуб’єктної взаємодії з рефлексивним ставленням до поточного процесу та когнітивною структурою усвідомлення в системі “Я – Ти” – “Ми – Універсум”, показано його розгортання на п’яти етапах (у їх зв’язку з метафоричними світами аксіопсихологічної перспективи): конструктивна наукова критика (критичний світ впливу – інстинктивна активність), інтерпретація (значеннєвий світ науки – обґрунтування, адаптоване до наявної панівної парадигми), тлумачення (смисловий світ – безкорисливий вибір морально виправданої відповіді на проблемне питання), розуміння (віртуальний світ – розширення обривів феноменологічної рефлексії в нестандартному вирішенні проблеми), інтелектуально-вольова трансценденція проблеми в цілісний духовний Універсум. Самосвідомість наставника в такому діалозі має свої особливості. На думку А. В. Фурмана, “... прогресивні педагоги-наставники вирізняються високою самооцінкою, прагненням до особистісного зростання, позитивним само ставленням, а тому є носіями складної й водночас *ефективної Я-концепції* (курсив автора) [5, с. 129]”.

1. Антонова Н. О. Психологічні детермінанти готовності до професійної діяльності психолога [Електронний ресурс]// Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського. Збірник наукових праць. Серія “Психологічні науки. – Текст. і граф. дані. – Миколаїв: МДУ ім. В.О.Сухомлинського, 2011. – т.2, вип.6. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvmdu/psykh/2011_6/5.pdf (дата звернення: 22.04.2013).

2. Бозаджиев В. Л. Психолог: профессия и личность [Електронний ресурс] – Текст. і граф. дані. – Челябинск: “Печатный двор” – 2011. – 424 с. – Режим доступу: <http://www.lib.csu.ru/texts/007696/BozadzievVL.pdf> (дата звернення: 22.04.2013).

3. Бондарев В. Л. Аксіопсихологічна модель дослідницького діалогу [Електронний ресурс]// Прикарпатський вісник НТШ. Думка – Текст. і граф. дані. – Івано-Франківськ — 2011. – №3(15) С. 107 – 113. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pvntsh/dumka/2011_3/11bvlmdd.pdf (дата звернення: 22.04.2013).

4. Карпенко З. С. Картографія інтегральної суб’єктності: пост-постмодерністський проект / Карпенко З. С. // Людина. Суб’єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / за заг. ред. В. О. Татенка. – К.: Либідь, 2006. – С. 157–175.

5. Фурман А.В. Психологія Я-концепції: Навчальний посібник / А. В. Фурман, О. Є. Гуменюк. – Львів: Новий світ – 2000, 2006 – 360 с.